

ПРИНЦИПИ ЗАСТОСУВАННЯ САНІТАРНИХ ТА ФІТОСАНІТАРНИХ ЗАХОДІВ: ВИМОГИ СОТ ТА ЄС

**КАРПІНСЬКА Наталія Володимирівна - кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Волинського національного
університету імені Лесі Українки**

УДК 349

<https://orcid.org/0000-0001-9658-3623>

DOI 10.32782/EP.2021.23

Исследование посвящено освещению основных принципов, которые отражают основные принципы регулирования применения санитарных и фитосанитарных мер в рамках права ВТО через призму требований ЕС.

Обосновано, что по своей направленности и содержательным наполнением эти принципы неоднородны и делятся на две группы: принцип суверенитета (принцип самостоятельности) и антипротекционистские принципы (все остальные).

Определено, что система антипротекционистских принципов права ВТО состоит из базовой компоненты (принцип недискриминации) режимной компоненты (принципы национального режима и режима наибольшего благоприятствования) информационной компоненты (принцип транспарентности) и содержательной компоненты (принципы научной обоснованности и гармонизации).

Ключевые слова: санитарные и фитосанитарные меры, антипротекционистские принципы, ВТО, ЕС.

Постановка проблеми

Сьогодні особливого значення набуває розвиток науки аграрного права України, яка шляхом розробки теоретичних рекомендацій покликана сприяти забезпеченню найбільш ефективного правового регулювання суспільних відносин в аграрному секторі економіки[1, с. 1-19]. Однак, значний потенціал аграрно-правової науки залишається практично незадіяним для ґрунтовного дослідження правових проблем застосу-

вання санітарних та фітосанітарних заходів (далі – СФЗ) у контексті вимог СОТ та ЄС. Це призводить, зокрема, до появи багатьох «пробілів» у теорії правового регулювання застосування СФЗ.

Велика система норм СОТ та ЄС, що регулюють відносини у сфері застосування СФЗ, підкорені певним принципам – керівним началам, які визначають основну сутність вимог, їх спрямування та кінцеву мету. Правові принципи застосування СФЗ, які передбачені правом СОТ, є обов'язковими для України та ЄС, і на них базується вітчизняне та європейське законодавство у цій сфері.

Стан дослідження проблеми

Фундаментальною базою для дослідження слугували праці таких науковців як В. Носіка, А. Статівки, А. Духневича, Х. Григор'євої, Г. Мамишова, С. Комендантова, Н. Чуйко, Т. Гуляєвої, М. Попова, А. Попової та ін. Досліджуючи принципи права СОТ, вчені вказують на те, що, враховуючи деякі відмінності у цілому, вони є стабільними. Водночас, потребують вивчення питання щодо суті цих принципів у світлі асоційованого членства у ЄС.

Метою даної статті є висвітлення принципів, які відображають основні засади регулювання застосування СФЗ у рамках права СОТ: принципи самостійності, недискримінації, наукової обґрунтованості, національного режиму, режиму найбільшо-

го сприяння, транспарентності, гармонізації та їх екстраполяція у площину права ЄС.

Виклад основного матеріалу

За своїм спрямуванням та змістовним наповненням принципи самостійності, недискримінації, наукової обґрунтованості, національного режиму, режиму найбільшого сприяння, транспарентності та гармонізації є неоднорідними та поділяються на дві групи: принцип суверенітету (принцип самостійності) та антипротекціоністські принципи (усі інші). Розглянемо їх докладніше.

Принцип самостійності є втіленням принципу суверенітету держави у відносинах застосування СФЗ. Він є основним принципом застосування СФЗ, який входив до фундаментальних правил міжнародної торгівлі з часу підписання ГАТТ 1947, та полягає у тому, що кожна окрема держава має виключне право використовувати заходи, «необхідні для захисту життя чи здоров'я людей, тварин та рослин», але це право не може бути застосовано для невинуватої дискримінації між країнами та створення прихованих обмежень торгівлі.

Угода СОТ про застосування СФЗ виходить з того, що всі країни підтримують заходи, спрямовані на забезпечення безпеки харчових продуктів, призначених для споживачів, і прагнуть запобігти поширенню шкідників і хвороб серед тварин і рослин. Ці заходи можуть набувати різних форм, таких як вимоги про походження товару із зони, вільної від хвороб, інспектування, специфічні процедури обробки продукту, встановлення допустимих максимальних рівнів залишків пестицидів або дозвіл використовувати в їжі тільки певні харчові добавки тощо [2, с. 60-65]. Угода про застосування СФЗ допускає з боку суб'єктів СОТ застосування різних стандартів, методів і процедур контролю якості продукції. Однак застосування цих методів і процедур не повинно викликати або супроводжуватися з необґрунтованими затримками або характеризуватися диференційованим підходом до продукції внутрішнього виробництва або імпортованих товарів. Усі стандарти, методи і процедури, пов'язані із застосуванням СФЗ, повинні бути відображені і відповід-

ним чином врегульовані в національному законодавстві суб'єктів СОТ, а також опубліковані. Передбачається, що застосування СФЗ має базуватися і обмежуватися розумними і обґрунтованими вимогами як у частині запитів інформації про товари, так і в ході практичних перевірок. При цьому, Угода жодним чином не обмежує права проведення перевірок щодо санітарії та епідеміології суб'єктів СОТ на своїй території [3, с. 13-19].

Принцип самостійності у застосуванні СФЗ полягає також у тому, що держава не втрачає свій суверенітет у частині забезпечення здоров'я людей, захисту тварин і рослин. Останнє слово у цій сфері завжди за державою. Наприклад, принцип самостійності у застосуванні СФЗ повною мірою використовує ЄС. Це проявляється у тому, що у багатьох випадках європейські вимоги до показників безпеки набагато жорсткіші, перелік шкідливих речовин, вміст яких у харчових продуктах регламентується, значно ширший [4, с. 64-70].

Принцип самостійності, оскільки ґрунтується на понятті державного суверенітету, є дуже потужним та протекціоністським за своєю природою. Саме тому на противагу йому вибудовується ціла система принципів, які у своїй сукупності покликані обмежити принцип самостійності задля розширення та лібералізації міжнародної торгівлі. Антипротекціоністські принципи застосування СФЗ формують систему, яка має стримувати державний суверенітет щодо врегулювання відносин СФЗ у різних його проявах. На наш погляд, система антипротекціоністських принципів права СОТ складається із 1) базової компоненти (принцип недискримінації); 2) режимної компоненти (принципи національного режиму та режиму найбільшого сприяння); 3) інформаційної компоненти (принцип транспарентності); 4) змістовної компоненти (принципи наукової обґрунтованості та гармонізації). Проаналізуємо кожен антипротекціоністський принцип докладніше.

Принцип недискримінації означає, що держави повинні забезпечити загальні умови торгівлі для всіх держав, їх товарів і осіб. У зв'язку з цим держави – члени повинні

усунути дискримінаційний режим у міжнародній торгівлі (Преамбула ГАТТ – 1994). У ст. XIX, XX ГАТТ – 1994 року вказується, що держави-члени не мають права застосувати надзвичайні заходи щодо імпорту окремих товарів таким чином, який міг би стати засобом довільної або невинуватної дискримінації між державами. У зв'язку з тим, що принцип недискримінації в торгівлі не забороняє покращувати загальні умови торгівлі для країн, їх товарів і осіб, вони можуть породжувати різні дискримінаційні умови [5, с. 82-91].

Стосовно сфери санітарного та фітосанітарного регулювання цей принцип означає, що СФЗ не повинні служити засобом свавільної або невинуватної дискримінації між державами-членами і не повинні застосовуватися у спосіб, який є прихованим обмеженням міжнародної торгівлі (ст. 2.3 Угоди про застосування СФЗ). Таким чином, Угода про застосування СФЗ конкретизує загальні обов'язки держав-членів щодо недискримінації, передбачені ГАТТ – 1994 (обов'язок по наданню режиму найбільшого сприяння; обов'язок по наданню національного режиму) [5, с. 82-91].

Головним практичним інструментом реалізації принципу недискримінації ми вбачаємо механізм визнання еквівалентності. Члени СОТ визнають санітарні та фітосанітарні норми інших членів як еквівалентні (навіть якщо вони відрізняються від власних) у тому випадку, якщо експортер демонструє імпортеру, що його заходи досягають належного рівня санітарного або фітосанітарного захисту. На запит будь-якого члена СОТ повинні проводитися консультації з метою досягнення двосторонніх і багатосторонніх угод щодо визнання еквівалентності конкретних санітарних і фітосанітарних норм. Це формує правовий інструмент проти упередженого застосування санітарних і фітосанітарних норм [6, с.173-182].

При цьому слід пам'ятати про те, що не є порушенням принципу недискримінації виправдане застосування певних обмежень. Зокрема, застосування СФЗ може залежати від рівня розповсюдження специфічних хвороб та шкідників та, відповідно, ціле-

спрямовано застосовуватись до продукції лише окремих країн-імпортерів [7, с. 1-35].

Взагалі, принцип недискримінації є найбільш чутливим у системі принципів застосування СФЗ у праві СОТ. Незважаючи на те, що метою Угоди є недопущення застосування санітарних або фітосанітарних норм як засобу дискримінації між торговельними партнерами, ці заходи нерідко стають інструментом невинуватної дискримінації. Саме порушення цього принципу є предметом практично кожної торгової претензії, розглянутої на засіданнях Комітету по СФЗ та органу з вирішення спорів СОТ.

Аналіз практичного застосування цього принципу у сфері нетарифного регулювання – застосування СФЗ і вивчення його тлумачення з боку Апеляційного органу для введення правомірних СФЗ, що відповідають «праву СОТ», можливий на прикладі деяких спорів. Наприклад, ст. 2.3 Угоди про застосування СФЗ стала предметом розгляду в суперечці «Австралія – Лосось» [8], де Канада заявила, що Австралія порушила це положення при введенні імпортерських вимог на певні види риби, що імпортується з території Канади, не забезпечивши заходів внутрішнього контролю за пересуванням мертвої риби в межах Австралії. Група експертів сформулювала три вимоги, які повинні бути встановлені для визнання порушення ст. 2.3, тобто принципу недискримінації у сфері застосування СФЗ: (1) захід є засобом дискримінації між територіями членів, відмінних від іншого члена, що застосовує захід, або між територією члена, що застосовує захід і територією іншого члена; (2) дискримінація є довільною або необгрунтованою; і (3) ідентичні чи аналогічні умови переважають на території порівнюваних членів. Крім того, перша вимога означає дискримінацію між «різними» продуктами. Це істотно відрізняється від загальних положень про недискримінацію, передбачених у ст. I і III ГАТТ-1994 та ст. 2.1 Угоди про ТБТ, які застосовуються тільки до «аналогічних» продуктів. Ст. 2.3 Угоди про застосування СФЗ визнає, що саме схожість ризиків, а не продуктів має значення при дотриманні принципу недискримінації в рамках застосування СФЗ.

Тобто, коли різні продукти несуть однаковий або подібний ризик для здоров'я, вони піддаються однаковому недискримінаційному режиму. Однак для визнання недискримінації необхідно встановлення і доведення інших вимог. У зв'язку з цим слід враховувати, що, по-перше, визнання порушення принципу недискримінації також означає застосування СФЗ як прихованих обмежень міжнародної торгівлі. По-друге, порушення принципу недискримінації безпосередньо спричинить порушення положень ст. 5.5 Угоди про застосування СФЗ – «кожен член повинен уникати довільного або невикористаного встановлення різних рівнів захисту, які він вважає необхідними в різних ситуаціях, якщо така різниця веде до дискримінації або прихованого обмеження міжнародної торгівлі». Саме тому, з метою дотримання принципу недискримінації держави-члени при встановленні більш високого рівня санітарного та фітосанітарного захисту, відмінного від міжнародних стандартів, інструкцій та рекомендацій, повинні провести власну оцінку ризику і підготувати наукове обґрунтування [5, с. 82-91].

Принцип наукового обґрунтування СФЗ. Наукові знання постійно оновлюються, доповнюються, спростовуються – цей процес безпосередньо впливає на вимоги щодо застосування СФЗ. Водночас Угода про застосування СФЗ надає країнам-членам необмежене право впроваджувати норми, які спрямовані на підвищення рівня захисту, якщо для цього є наукове обґрунтування та країна вважає, що вона потребує вищого рівня захисту в цьому конкретному випадку [7, с.1-35]. Застосування СФЗ, необґрунтованих науково, сприймаються як штучні бар'єри в міжнародній торгівлі між країнами – членами СОТ і можуть оспорюватися у відповідних органах цієї організації [9, с. 38-40]. Частина цих суперечок була і є предметом розгляду Органу з вирішення спорів (ОРС) СОТ [9, с. 38-40]. Значна частина цих суперечок була врегульована сторонами до прийняття Звіту ОРС або на стадії його затвердження. Разом з тим у деяких випадках сторони вдалися до всіх можливостей процедури вирішення спорів СОТ, включаючи звернення до Апеляційного органу

і розгляд питання про компенсацію за невиконання відповідного звіту [9, с. 38-40]. Оскільки використана в Угоді термінологія на практиці викликала багато питань, позиція органу вирішення суперечок СОТ має велике значення. Так, при розгляді суперечок проблемні моменти були вирішені в такий спосіб:

1) не потрібно проводити повної оцінки ризику для введення мінімального кількісно вимірюваного значення величини ризику;

2) встановлення мінімальної величини ризику (кількісного визначення ризику) не є обов'язковим, але може бути вироблено за бажанням країни-імпортера, яка проводить оцінку ризику [9, с. 38-40];

3) в обсяг оцінки ризику можуть входити фактори, що не піддаються кількісному аналізу, проведеному досвідченими або експериментальними лабораторними методами. Деякі види факторів, перераховані в ст. 5.2 як «відповідні процеси або виробничі методи» і «відповідні методи спостереження, відбору зразків і тестування», необов'язково або повністю піддаються вивченню лабораторними методами, наприклад, біохімії або фармакології [9, с. 38-40];

4) перелік даних, які можуть бути використані при проведенні оцінки ризику, зазначений в ст. 5.2 Угоди, не є закритим;

5) загальне обговорення загрози, від якої країна-імпортер намагається захиститися шляхом введення СФЗ, не є оцінкою ризику за змістом Угоди. У справі «Японія – яблука» зазначено, що оцінка ризику зараження червоною гниллю була заснована на загальній оцінці можливих способів зараження, тоді як яблука є тільки одним з можливих переносників хвороби. У доповіді по справі зазначається, що науково доведеним є факт про те, що ризик проникнення і розповсюдження хвороби істотно залежить від переносника (рослини). Оскільки оспорюваний захід відноситься до ризику передачі червоної гнилі через яблука, при розгляді питання про те, чи достатньо конкретна проведена оцінка ризику, основним фактором, який необхідно враховувати, є природа ризику, від настання якого захищає оспорюваний захід. З урахуванням цього

Апеляційний орган визнав оцінку ризиків, проведену щодо всіх можливих переносників хвороби разом, недостатньо конкретною [10];

6) оцінка ризику повинна проводитися відносно того СФЗ, який може бути застосований[8];

7) проведена країною-імпортером оцінка ризику за змістом ст. 5.1 Угоди повинна: а) включати оцінку ймовірності проникнення, закріплення або розповсюдження захворювання; б) проведена стосовно тих СФЗ, які можуть бути застосовані в такому випадку; в) визначати захворювання, проникнення, закріплення або поширення якого на своїй території країна-імпортер хоче запобігти, а також можливі біологічні і економічні наслідки, пов'язані з проникненням, закріпленням або поширенням такого захворювання; г) включати оцінку ймовірності проникнення, закріплення або поширення захворювання, а також пов'язані з цим біологічні та економічні наслідки; д) включати оцінку ймовірності проникнення, закріплення або розповсюдження захворювання відповідно до тих СФЗ, які можуть бути застосовані. Оцінка ризику, яка не відповідає указаним вимогам, не є оцінкою ризику за змістом Угоди, і, як наслідок, застосований захід не базується на оцінці ризику [9, с. 38-40];

8) результати оцінки ризику повинні достатнім чином обґрунтувати застосовані СФЗ;

9) оцінці підлягає саме ризик – теоретичні можливості («theoretical uncertainty») не можуть бути предметом оцінки. У справі «ЕС – гормони» Апеляційний орган вирішив, що достатня кількість доказів не може ґрунтуватися на теоретичній науці, тоді як у тому самому абзаці вказується, що наука ніколи не є абсолютною і втілює певний ступінь теоретичної невизначеності. Теоретична наука прогнозує майбутні результати на основі доказів, отриманих з моделей або гіпотез. Ця специфіка, на думку деяких зарубіжних учених, знижує здатність держав застосовувати запобіжні заходи щодо управління погрозами шкоди для життя людей, тварин, рослин або здоров'я, та є ключовим

положенням Угоди про застосування СФЗ [11];

10) країна-імпортер має право встановити «нульовий ризик» як прийнятний.

Взагалі, рішення, засновані на наукових доказах, можуть розглядатися як не тільки більш якісні, а й ширші, адже вони прийнятні на основі твердження про те, що наука є об'єктивною, нейтральною та універсальною. Більше того, вирішення суперечок на основі науково обґрунтованих критеріїв дозволяє органам врегулювання суперечок деполітизувати (принаймні на перший погляд) конкретні торгові суперечки. Однак існуючий нині досвід, особливо в контексті Угоди про застосування СФЗ, чітко свідчить про те, що вищезазначені очікування здійснились лише частково [12].

Принцип національного режиму. Принцип національного режиму поряд з принципами недискримінації та найбільшого сприяння формує найважливіші правові опори всієї системи СОТ [13].

Клаузула про національний режим спрямована на те, щоб забезпечити рівні умови на відповідному національному ринку. Однак не можна не згадати про появу постійних і сильних протекціоністських тенденцій на національному ринку. Д. Карро і П. Жюйар відзначають, що багато держав приймають акти, які начебто ґрунтуються на абсолютно правомірних підставах захисту ринку, таких, як публічний порядок у широкому розумінні слова, і застосовуються на недискримінаційній основі щодо вітчизняних та імпортованих товарів, проте ці акти держав носять певний захисний характер, оскільки фактично застосовуються лише до імпортованих товарів. Так, наприклад, часто діють нетарифні бар'єри, які з'явилися як більш-менш майстерний засіб обходу клаузули про національний режим [14, с. 198].

Другий момент, на який варто звернути увагу при розгляді клаузули про національний режим у СОТ, – це поширення рівності режимів тільки стосовно подібних товарів. Визначення однорідності або ідентичності вітчизняних та імпортованих товарів – один із напрямів, за якими розвиваються спірні і

конфліктні ситуації, розглянуті донині [15]. Отже, за відсутності загального визначення або загально визначених критеріїв застосування національного режиму аналізується окремо кожен випадок з урахуванням кінцевого використання товару, його особливостей, характеру і якості, смаку, звичок споживачів тощо. Наприклад, подібними були визнані канадські золоті монети з вибитим на них кленовим листом і південно-африканські кріюгерранди, а також сира нафта, мазут, газолін, рафіновані і присадочні масла та інші рідини. Подібними вважаються міцне і легке пиво, горілка і японський національний напій саке, солодкі і сухі вина, а також ряд інших алкогольних напоїв, і відповідно до п. 2. ст. III ГАТТ вони не повинні підлягати оподаткуванню за різними ставками. Однак товари рослинного, тваринного, синтетичного походження не можуть бути визнані в якості подібних у силу їх особливої специфіки, тому щодо цих товарів є виправданим застосування диференційованого режиму [14, с. 198].

Принцип найбільшого сприяння означає взаємне надання режиму найбільшого сприяння (РНС) у торгівлі, що означає відсутність дискримінації у застосуванні тарифів та інших регуляторних заходів щодо товарів та послуг, що походять із різних країн. Винятками з РНС є торгівля між учасниками регіональних торговельних угод [16, с. 1-20] та Генеральна система преференцій [7, с. 1-35]. Зміст міжнародно-правового принципу найбільшого сприяння у міжнародній торгівлі включає такі елементи: а) має за мету забезпечити за однією державою, яка домовилася з іншою державою, таке ж сприятливе положення (щодо торгівлі), яким користуються на її території інші держави, б) надає абсолютне право на отримання пільг, привілеїв, якими користуються треті держави, в) зазвичай має безумовний характер [17, с. 1-21].

Принцип найбільшого сприяння усуває дискримінаційні підходи між партнерами в торгових відносинах. Нинішня та майбутня роль СОТ у розвитку міжнародної торгівлі визначається, перш за все, тим, що вона засновує міжнародні торговельні відносини між державами-учасниками СОТ на без-

умовному принципі найбільшого сприяння в силу ст. I ГАТТ, зміцнюючи правову базу міжнародної торгівлі. Можна сказати, що приєднання до СОТ означає надання режиму найбільшого сприяння в торговельних відносинах з усіма її членами. Без розвитку застосування принципу найбільшого сприяння важко очікувати поліпшення і розвитку міжнародних торговельних відносин і світової економіки [18, с. 1-20].

Принцип транспарентності. Функціонування багатосторонньої торговельної системи, створеної СОТ, забезпечується завдяки принципу транспарентності, під яким розуміється опублікування національних актів, наприклад, в офіційній газеті; направлення нотифікацій у Секретаріат СОТ або в різні комітети СОТ і реалізація механізму огляду торговельної політики [19, с. 38-40].

Взагалі, транспарентність розуміється як забезпечення прозорості системи регулювання зовнішньої торгівлі. У широкому сенсі це означає доступність інформації про заходи з регулювання, ясність і однозначність як самих норм, так і правил щодо їх застосування [20, с. 41]. До основних елементів транспарентності відносяться: 1) доступність інформації, яка стосується заходів державного регулювання (обов'язковість публікації основних норм законодавства щодо регулювання зовнішньоторговельних відносин та правил їх застосування);- 2) уведення будь-яких заходів регулювання тільки після опублікування; 3) однакове застосування заходів регулювання; 4) можливість оскарження дій влади (створення спеціальних незалежних органів для оскарження адміністративних дій влади, пов'язаних із застосуванням заходів регулювання) [21 с. 9-22]. На практиці цей принцип традиційно складається з наступних основних елементів: а) вимоги, що стосуються доступу зацікавлених осіб до законодавства країни – члена СОТ, включаючи порядок його опублікування і набрання чинності; б) вимоги, що стосуються повідомлень членами СОТ один одного про різні аспекти своєї торгової політики; в) функціонування різних контактних «точок», метою яких є надання інформації зацікавленим особам з питань торгової політики своєї держави;-

г) винятки з цих правил. У рамках СОТ створена система забезпечення транспарентності, що включає наступні елементи: процедуру нотифікацій; механізм консультацій; надання інформації зацікавленим сторонам [22, с.20-23].

Угода про застосування СФЗ наказує членам СОТ завчасно повідомляти інших суб'єктів організації про наміри внести доповнення або зміни до режиму регулювання в цій області з тим, щоб ці суб'єкти мали можливість висловити свої зауваження та пропозиції щодо відповідних проєктів. Ці зауваження і пропозиції повинні бути прийняті до уваги при винесенні остаточного рішення відповідними органами суб'єктів СОТ [3, с. 13-19].

Особливо слід відзначити, що Угода про застосування СФЗ (поряд із Угодою про ТБТ) забезпечує найвищий рівень транспарентності, оскільки вимагає не просто інформування про вжиті і чинні заходи регулювання, а й прозорості на етапі розробки таких заходів і відповідної нормативно-правової бази. Нею передбачається, по-перше, публікація планів розробки нових нормативних актів, що містять вимоги до продукції, а по-друге, надання можливості ознайомлення з проєктами таких документів і коментарів до них. Крім того, непрямим елементом транспарентності є вимога використовувати як основу при розробці обов'язкових вимог до продукції міжнародні стандарти (або відповідні документи міжнародних організацій, наприклад ФАО). Хоча це прямо не пов'язано власне з наданням інформації, але фактор гармонізації дозволяє підвищити ступінь передбачуваності в процесі розробки і прийняття нового законодавства [21, с.9-22].

Принцип гармонізації втілюється у прагненні максимально уніфікувати правила застосування СФЗ у різних країнах. Головним інструментом на цьому шляху виступає стандартизація. Норми Угоди СОТ про застосування СФЗ застосовується лише комплексно – разом з міжнародними стандартами, керівними принципами та рекомендаціями, які розробляють об'єднана Комісія ФАО/ВООЗ (Codex Alimentarius), Міжнародне бюро епізоотії, система Між-

народної Конвенції із захисту рослин [23, с.125-128]. Правила СОТ мотивують, але не зобов'язують її членів використовувати міжнародні стандарти безпеки і методи оцінки якості продукції. Організація підштовхує до використання стандартів із харчових продуктів, піклуючись про здоров'я людей, тварин і стан рослин. Використання членами СОТ таких стандартів є пріоритетним, а винятки повинні бути обґрунтованими з наукової точки зору. Тобто за бажанням окремі члени СОТ можуть застосовувати і свої стандарти. Вони можуть бути або більш жорсткими, або просто передбачати інший набір процедур і перевірок [24, с.15-19]. Однак особливістю права СОТ у сфері СФЗ є прагнення до уніфікації за рахунок створення єдиних звичаїв ділового обороту та інших однакових правил недержавного характеру (сприяння «непозитивістській» уніфікації) [25, с.9-22].

Угодою про застосування СФЗ передбачено, що країн-членів СОТ, які розвиваються, можуть спіткати особливі труднощі при виконанні санітарних та фітосанітарних вимог імпортуючих членів СОТ і, як наслідок, при доступі на ринки, а також при розробці та застосуванні СФЗ на своїх власних територіях. Бажаючи допомогти їм в їхніх зусиллях у цій сфері, відповідно до ст. 3 Угоди з метою гармонізації санітарних заходів на якомога ширшій основі, члени СОТ повинні базувати свої санітарні заходи на міжнародних стандартах, інструкціях чи рекомендаціях. Санітарні заходи, які відповідають міжнародним стандартам, інструкціям чи рекомендаціям, повинні вважатися необхідними для захисту життя чи здоров'я людини і тварин [26, с. 106-109].

Висновки

Аналіз принципів застосування СФЗ за правом СОТ та ЄС демонструє такі висновки. По-перше, із усіх принципів права СОТ, що виділяються у доктрині, найбільш важливими для регулювання відносин у сфері СФЗ є такі: принципи самостійності, недискримінації, наукової обґрунтованості, національного режиму, режиму найбільшого сприяння, транспарентності, гармонізації.

По-друге, усі вказані принципи поділяються на дві нерівномірні групи: 1) принцип суверенітету (принцип самостійності); 2) антипротекціоністські принципи (усі інші). Принципи другої групи спрямовані на єдину мету – обмеження суверенної свободи держави приймати рішення щодо СФЗ на своїй території або СФЗ щодо продукції, яка потрапляє (імпортується) на її територію. Система антипротекціоністських принципів права СОТ складається із 1) базової компоненти (принцип недискримінації); 2) режимної компоненти (принципи національного режиму та режиму найбільшого сприяння); 3) інформаційної компоненти (принцип транспарентності); 4) змістовної компоненти (принципи наукової обґрунтованості та гармонізації).

По-третє, економічно розвинені та політично сильні країни (на кшталт ЄС), зважаючи власні економічні, соціальні, екологічні та інші ризики, обирають різні стратегії захисту власних інтересів. Найбільш популярними є: а) стратегія підвищення вимог щодо СФЗ на підставі науково обґрунтованих даних; б) політично зважене рішення щодо ігнорування деяких вимог та антипротекціоністських принципів.

Література

1. Багай Н. О. Розвиток науки аграрного права України: автореф. дис. ... к-та юрид. наук : 12.00.06 / НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2002. 19 с.
2. Панова А. С. Об особенностях технического регулирования по праву ВТО. Бизнес. Менеджмент. Право. 2013. № 1. С. 60 – 65.
3. Воронин Б. А. Правовые проблемы вступления в ВТО российского аграрного сектора. Аграрное и земельное право. 2010. № 6 (66). С. 13 – 19.
4. Духневич А. Правова регламентація застосування санітарних та фітосанітарних заходів в Україні у контексті вимог СОТ та ЄС. Історико-правовий часопис. 2017. №2 (10). С. 64 – 70.
5. Гуляева Т. К., Никитина В. А., Федосов Я. К. Принцип недискриминации в «праве ВТО». Российский внешнеэкономический вестник. 2015. № 8. С. 82 – 91.
6. Жмуренко В. Войти на равных в число развитых стран. Діловий вісник. 2004. № 3 (118). www.ucci.org.ua; Пирець Н.М. Возможности использования мирового опыта стимулирования экспорта в украинській практиці. Економіка: проблеми теорії та практики. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. № 195/1. С. 173 – 182
7. Членство України в СОТ: огляд зобов'язань та коментарі до них. За редакцією І. Бураковського та В. Мовчан. 2008. 35 с.
8. Report of the Panel Australia – Measures Affecting The Importation Of Apples From New Zealand. URL: docsonline.wto.org > FormerScriptedSearch > directdoc.
9. Попов М. С. Право на применение санитарных и фитосанитарных мер государствами-членами ВТО и последствия их применения. Здоровоохранение Российской Федерации. 2013. № 4. С. 38 – 40.
10. Дело DS245 Япония – импорт яблок (заявитель США). URL: <http://rovnov.com/ru/spsagreement/science>
11. The WTO Agreement on Sanitary and Phytosanitary Measures. By Joanne Scott, New York City:Oxford University Press, 2007. Pp. 340..Reviewed by David J. Hornsby & Markus W. Gehring based measures under WTO law. V. Abazi, J. Adriaensen, T. Christiansen (Eds.), The Contestation of Expertise in the European Union, Palgrave Macmillan.
12. Gruszczynski, L. Judicial review of science-based measures under WTO law. V. Abazi, J. Adriaensen, T. Christiansen (Eds.), The Contestation of Expertise in the European Union, Palgrave Macmillan. 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/344403292_Judicial_Review_of_Science-Based_Measures_Under_WTO_Law
13. Тарасов О. А. Принцип национального режима: сущность, практика и значение в контексте вступления России во Всемирную торговую организацию: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук 12.00.10. Москва, 2005. 20 с.
14. Карро Д., Жюйар П. Международное экономическое право / науч. ред.- В. М. Шумилова. Москва, 2002. С. 198.
15. Дюмулен И. И. Всемирная торговая организация. Москва, 2003. С. 108.
16. Харчук О. О. Принципи міжнародного економічного права в умовах глобалізації

світових господарських відносин: автореф. дис. ... канд. юрид. наук 12.00.10. Київ, 2010.

17. Тер-Степанян Е. Е. Принцип найбільшого сприяння у міжнародному економічному праві: автореф. дис. .. канд. юрид. наук 12.00.11. Харків, 2011.

18. Ким Каг Вон. Принцип найбільшого благоприприятствования в ГАТТ-ВТО: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук 12.00.10.-Москва, 2000.

19. Худиев Ф. И. Принцип транспарентности в рамках соглашений ВТО по сельскому хозяйству. Управление рисками в АПК. 2017. № 6. С. 36 – 46.

20. Осика С.Г. Світова організація торгівлі / С.Г. Осика, В.Т. Пятницький. – 3-тє вид., переробл. і допов. – К.: К.І.С., 2005. – 514 с. С. 41.

21. Баранова М. А. Обеспечение прозрачности международного регулирования торговли товарами и услугами в рамках соглашений ГАТТ/ВТО. Торговая политика. 2017. № 1/9. С. 9 – 22.

22. Яковченко В. С. Принцип транспарентності СОТ як запорука передбачуваних міжнародних торгових відносин. Причорноморські економічні студії. 2017. Вип. 16. С. 20 – 23.

23. Каліущенко І. Сільськогосподарські відносини як об'єкт міжнародно-правового регулювання. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2012. № 6. С. 125 – 128.

24. Дмитрук Б. П., Аблязова О. М. Напрямки захисту ринку м'ясо-молочної продукції в період адаптації України до умов Світової організації торгівлі. Агросвіт. 2012. №24. С. 15 – 19.

25. Колесникова М. М. Право ВТО и унификация правового регулирования международной торговли. Вестник Санкт-Петербургской юридической академии. 2015. № 4 (29). С. 50 – 55.

26. Духневич А. В. Механізм врегулювання суперечок в рамках СОТ. Науковий вісник Ужгородського університету, Серія «Право». 2011. Вип. 15. С. 106 – 109.

Nataliia Karpinska

**PRINCIPLES OF APPLICATION
SANITARY AND PHYTOSANITARY
MEASURES: WTO AND EU
REQUIREMENTS**

Summary. The study is devoted to highlighting the basic principles that reflect basic principles of regulating the application of sanitary and phytosanitary measures within WTO law through the prism of EU requirements: principles independence, non-discrimination, scientific validity, national regime, regime greatest assistance, transparency, harmonization.

The system of anti-protectionist principles of WTO law identifies a basic component (principle of non-discrimination), regime component (principles of national regime and most-favored-nation regime), information component (principle of transparency) and content component (principles of scientific substantiation and harmonization) and emphasis on being economically developed and politically strong countries choose their own economic, social, environmental and other risks, choose different ones strategies to protect their own interests, including the most popular is the promotion strategy requirements for sanitary and phytosanitary measures on the basis of scientifically substantiated data.

Legal principles of sanitary application and phytosanitary measures provided for in WTO law are binding on Ukraine and the EU, and domestic and European legislation in this area is based on them. The conclusion is substantiated, the most popular are: a strategy to increase the requirements for sanitary and phytosanitary measures on the basis of scientifically sound data and a politically sound decision to ignore certain requirements and anti-protectionist principles.

Key words: sanitary and phytosanitary measures, anti-protectionist principles, WTO, EU.

АНОТАЦІЯ

Дослідження присвячено висвітленню основних принципів, які відображають основні засади регулювання застосування санітарних та фітосанітарних заходів у рамках права СОТ крізь призму вимог ЄС.

Обґрунтовано, що за своїм спрямуванням та змістовним наповненням ці принципи неоднорідні та поділяються на дві групи: принцип суверенітету (принцип самостійності) та антипротекціоністські принципи (усі інші).

Визначено, що система антипротекціоністських принципів права СОТ складається із базової компоненти (принцип недискримінації); режимної компоненти (принципи національного режиму та режиму найбільшого сприяння); інформаційної компоненти (принцип транспарентності) та змістової компоненти (принципи наукової обґрунтованості та гармонізації).

Ключові слова: санітарні та фітосанітарні заходи, антипротекціоністські принципи, СОТ, ЄС.

Реферат статті

Дослідження присвячено висвітленню основних принципів, які відображають основні засади регулювання застосування санітарних та фітосанітарних заходів у рамках права СОТ крізь призму вимог ЄС.

Обґрунтовано, що за своїм спрямуванням та змістовним наповненням ці принципи неоднорідні та поділяються на дві групи: принцип суверенітету (принцип самостійності) та антипротекціоністські принципи (усі інші).

Визначено, що система антипротекціоністських принципів права СОТ складається із базової компоненти (принцип недискримінації); режимної компоненти (принципи національного режиму та режиму найбільшого сприяння); інформаційної компоненти (принцип транспарентності) та змістової компоненти (принципи наукової обґрунтованості та гармонізації).

Виходячи з міркування, що правові принципи застосування санітарних та фітосанітарних заходів, які передбачені правом СОТ, є обов'язковими для України та ЄС, і на них базується вітчизняне та європейське

законодавство у цій сфері, а також зазначаючи, що за своїм спрямуванням та змістовним наповненням ці принципи неоднорідні, їх поділено на дві групи: принцип самостійності (принцип суверенітету) та антипротекціоністські принципи. Принципи другої групи спрямовані на єдину мету – обмеження суверенної свободи держави приймати рішення щодо санітарних та фітосанітарних заходів на своїй території або санітарних та фітосанітарних заходів щодо продукції, яка потрапляє (імпортується) на її територію.

У системі антипротекціоністських принципів права СОТ виокремлено базову компоненту (принцип недискримінації), режимну компоненту (принципи національного режиму та режиму найбільшого сприяння), інформаційну компоненту (принцип транспарентності) та змістову компоненту (принципи наукового обґрунтування та гармонізації) та зроблено акцент на тому, що економічно розвинені та політично сильні країни, зважаючи власні економічні, соціальні, екологічні та інші ризики, обирають різні стратегії захисту власних інтересів, серед яких найбільш популярною є стратегія підвищення вимог щодо санітарних та фітосанітарних заходів на підставі науково обґрунтованих даних.

Правові принципи застосування санітарних та фітосанітарних заходів, які передбачені правом СОТ, є обов'язковими для України та ЄС, і на них базується вітчизняне та європейське законодавство у цій сфері.

Обґрунтовано висновок про те, що економічно розвинені та політично сильні країни (на кшталт ЄС), зважаючи власні економічні, соціальні, екологічні та інші ризики, обирають різні стратегії захисту власних інтересів. Найбільш популярними є: а) стратегія підвищення вимог щодо СФЗ на підставі науково обґрунтованих даних; б) політично зважене рішення щодо ігнорування деяких вимог та антипротекціоністських принципів.